

Iz Knjige o Thel

motto

*Mar orel ve, kaj vse se v jami skriva?
Ali povprašal krta boš morda:
se dá Modrost zapreti v palico srebrno,
ali Ljubezen ujeti v kupo iz zlata?*

- I. Serafimove hčere so pasle svoje sončne črede,
samo najmlajša ne: v bledici ta iskala je samoto skrivno,
da bi izginila kot jútranja lepota iz umrljivega dneva;
ob reki Adoni njen mehki glas je čuti
in njena tožba se usiplje kot jutranja rosa:

»Življenje naše pomladansko! Zakaj na vodi vene lotos?
Zakaj veni pomladna deca, rojena le zato, da se nasmehne,
in potem omahne.

Ah! Thel je kot deževni lok in kot bežeč oblak,
kot slika v ogledalu, kot na vodi senca,
kot sanje iz otroštva, kot nasmeh z otroškega obraza,
kot glas galebji, kot hiteči dan, kot glasba v zraku.

Ah! Kako bi mehko legla in lánno naslonila glavo,
v sanje smrti nežno potonila in nežne slišala glasove
tistega, ki ob večerih po vrtu se sprehaja.«

In Šmarnica, ki diha v nizki travi,
v odgovor ljubkemu dekletu reče: »Vodna drobcena sem bilka
in radostna prebivam v nizkih dolih
tako nezatna, da pozlačeni mi metulj na glavo komaj sede;
vendar z nebes prihaja k meni tisti, ki vsemu se nasmiha,
sprehaja se po dolu in vsako jutro z roko me poboža
in reče: ‚Veséli se, ponižna bilka, šmarnica novorojena,
dekletce nežno tihih dolov in potočkov skromnih;
odevala se boš v svetlobo in ob jutrih jedla mano,
vse dokler te poletni žar ne osuši ob vreclih in potokih
in se potem na novo razcvetis v dolinah.‘ Zakaj bi

Thel potem se žalostila?
Zakaj gospodarica Harovih dolin bi vzdihovala?«

Za hip molči in se skoz solze nasmehlja ter na oltar
srebrni sede.

»Dolin kraljica,« odvrne Mati Ilovica, »slišala sem tvoje vzdihne in stoki tvoji valovili so nad mojo streho, jaz pa sem jih pozvala k sebi.

Bi rada, o kraljica, stopila v mojo hišo? Dovoljeno ti je, da zakoračiš noter

in spet se vrneš: ne trepetaj, ampak stopi sem z nedolžnimi nogami.«

- IV. Vrtar grozljivi večnih vrat zapah na severu odsune. Thel vstopi in vidi tajne zemlje nepoznane. Zagleda postelje mrličev, kamor vlaknene korenine srca vsakega na zemlji zadirajo globoko frfotave kite: deželo žalosti in solz, koder nikdar ni videti nasmeha.

V oblačnem svetu stopa skoz doline mračne in posluša tarnanje in bolečino; ob rossem grobu večkrat molče obstane in prisluškuje glasu zemlje, dokler do mesta za svoj lastni grob ne pride, tam sede in sliši žalostni šepet iz votle jame:

»Zakaj Uho ne more se zapreti za lastni konec?
 Ali Oko bleščeče za strup smeha?
 Zakaj so v Vekah skrite puščice napete,
 kjer stotina bojevnikov leži v zasedi?
 Zakaj Oko darov in milosti razsipa sadje in zlató kovano?
 Zakaj se v Jezik odtiskuje med slehernega vetra?
 Zakaj Uho, vrtinec kruti, ki bitja vsa potegne vase?
 Zakaj tresoča se Nosnica široko vleče vase strah in grozo?
 Zakaj na strastnem dečku nežna uzda?
 Zakaj zavesica mesa v počivališču naše želje?«

Tedaj Devica vstane in s krikom pobegne neovirano nazaj v doline Harove.

Prev. Miha Avanzo

OPOMBE:

LILIJA

Lilija in osat sta bila priljubljena simbola protestantskega mistika Jakoba Boehmeja, od katerega ju je prevzel tudi Blake.

SLUTNJA NEDOLŽNOSTI

To je uvodna kvartina daljše pesmi, ki po svoji aforističnosti spominja na Peklene pregovore iz »Poroke Nebes in Pekla«.

LE SMEJTA SE...

Ta pesem se nanaša na uvodno kitico »Slutenj nedolžnosti«. Za posmehovalca (Voltaire, Rousseau) je zrnce peska le mrtev atom. Človeku z domišljijo, ki ga tu simbolizira Izrael, pa je vsak praheč pravi dragulj, cel svet, ki se blešči v božjem sijaju. *atomi Demokritovi* — Demokrit (460—370 pr. n. š.) je postavil teorijo o atomih kot najmanjših delcih materije. *delci Newtonove luči* — se nanašajo na korpuskularno teorijo svetlobe, ki jo je Isaac Newton obrazložil v svoji »Optiki«, 1704.

JERUZALEM

Pesem je napisana za proznim uvodom k pesnitvi »Milton«. Po metriki spominja na elizabetinsko himno »Hieruzalem, moj srečni dom«, ki jo je Blake gotovo poznal. *Jeruzalem* — sveto mesto, simbol »zlate dobe«. *mračni Satanovi mlini* — simbol mehničnega in analitičnega racionalizma, čisto nasprotje Blakove vizionarske imaginacije. *Dušni boj* — pozitivni pacifizem, kakor ga je učil Boehme (»Bojevati se je treba z mislijo in duhom in ne z jezikom in mečem«).

KNJIGA O THEL

Thel — še nerojena duša, ki obišče smrtni materialni svet in se vrne v večnost. *Serafimove hčere* — Blake jih je verjetno vzel iz knjige »De Occulta Philosophia« alkemista Corneliusa Agrippe von Nettesheim (1486—1535), v kateri je podal pregled vse renesančne magije. *reka Adona* — tu predstavlja reko, ki teče iz Večnosti na Zemljo. *Šmarnica* — simbol idealistične imaginacije. *Harove doline* — raj. *Mati Ilovica* — simbol materinstva. *vratar grozljiv* — po Blaku je to Los, prerok in duh imaginacije. *zapah na severu odsune* — po Homerjevi »Odiseji« je na severu vhod, skozi katerega stopajo duše na zemljo.

Kronika

VITOMIL ZUPAN, IGRA S
HUDIČEVIM REPOM

Odmev, ki ga je najnovejši Zupanov roman *Igra s hudičevim repom**, zbudil med bralci, tudi zaradi dokaj spretno pisane in ustne reklame, nas v ničemer ne zavezuje, da bi se morali pridružiti toku agitacijsko pritrjevalnega aparata, zlasti še, ker je prvemu »šoku« že sledila »streznitev«, pritrjevanjem kritičnost in hvalam tudi kritika (zlasti v primerjavi z drugimi najuspešnejšimi Zupanovimi deli, na primer *Menuetom za kitaro ali Potovanjem na konec pomladi*).

Zupanovemu tekstu in zlasti temi se ne puščamo zavesti, ne pustimo se ujeti v past, ki jo je tokrat avtor hote nastavil našemu pretirano (vz)gojene-

mu malomeščanskemu publikumu, mu ponudil njenim »valovnim dolžinam« prirojeno zgodnico, z vsem spretnim pisateljskim instrumentarijem, kot ga rutinirani avtor brez dvoma obvlada. Spregledali smo avtorjeve nakane pisati za publiko, se pravi njeni bizarni domišljiji, vajeni nenavadnih tem (predvsem iz prevodov tuje dr. in druge literature), ustrezno bohotno, skonstruirano, ne preveč prepričljivo, a spet ne nad mero odvratnega, pa čeprav je ves tekst na tem robu. Sadomazohistična tematika moralno praznega pripovedovalca (prva oseba ga obvaruje pred neopredeljivo splošnostjo in s tem zagotavlja videz odkritosti — se pravi le neke vrste poštenosti do bralca) je nemara ena izmed najpomembnejših prvin *Igre s hudičevim repom*, pa čeprav v svetovni literaturi ta tema ni nova (nekaj sorodnega bi zasledili v Remčevem *Sončnem obratu*), kaže pa na nekatere premike

(*Vitomil Zupan, *Igra s hudičevim repom*, Pomurska založba Murska Sobota 1978, opremil Lojze Logar, str. 367)